

УДК 338.439.5:638.1(477)

І. В. Свиноус,

д. е. н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0346-1596>

Н. М. Присяжнюк,

к. вет. н. доцент кафедри іхтіології та зоології,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4737-0143>

Ю. В. Федорук,

к. с.-г. н., доцент кафедри технологій у рослинництві та захисту рослин,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3921-7955>

М. В. Лозінський,

к. с.-г. н., доцент кафедри генетики, селекції та насінництва сільськогосподарських культур,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6078-3209>

А. В. Горчанок,

к. с.-г. н., доцент кафедри водних біоресурсів та аквакультури,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0103-1477>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.21.39

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ БДЖОЛЯРСТВА, ЯК СКЛАДОВОЇ АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

I. Svytnous,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Accounting
and Taxation, Bila Tserkva National Agrarian University

N. Prysiazhniuk,

PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor, Department of Ichthyology
and Zoology, Bila Tserkva National Agrarian University

Y. Fedoruk,

PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor, Department of Technologies
in Crop Production and Plant Protection, Bila Tserkva National Agrarian University

M. Lozinskyi,

PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor, Department of Genetics, Breeding
and Seed Production, Bila Tserkva National Agrarian University

A. Horchanok,

PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor, Dnipro State Agrarian and Economic University

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PRINCIPLES OF THE DEVELOPMENT OF BEEKEEPING AS A COMPONENT OF THE AGRICULTURAL MARKET OF UKRAINE

У багатьох країнах світу серед чинників забезпечення ефективного функціонування аграрного сектора економіки, формування балансу продовольчих ресурсів важливе місце приділяється активному використанню потенціалу бджільництва.

Як свідчать дослідження, Україна потенціал галузі бджільництва у вирішенні економічних, екологічних і соціальних проблем розвитку аграрного сектору використовується недостатньо. Скорочується кількість бджолосімей, знижується виробництво меду та іншої продукції, повільно здійснюються процеси технологічного та організаційного вдосконалення галузі, не створюються адекватні умови її наукового, кадрового та інституційного забезпечення.

Військова агресія росії проти нашої держави негативно відобразилася на розвитку бджолярства, що спричинило до скорочення кількості бджолосімей в господарствах усіх категорій на 10,5%, в тому числі суб'єктах підприємницької діяльності в сфері аграрного бізнесу — 13,6 %, господарствах населення — 10,5 %.

Дослідження показують, що вирішення проблем бджільництва в Україні, більш повної реалізації потенціалу його економіко-екологічної та соціальної значущості, перетворення на ефективну галузь сільського господарства та об'єкт аграрного бізнесу передбачає здійснення комплексу взаємопов'язаних та взаємозумовлених заходів економічного, організаційно-технологічного, управлінського та управлінського.

Дослідження дозволяє визначити такі основні напрями більш повного використання потенціалу галузі бджільництва у вирішенні актуальних економічних, екологічних та соціальних проблем розвитку аграрного сектору України:

1. Розвиток матеріально-технічної бази бджільництва інноваційної основи. Слід збільшити кількість бджолосімей, здійснити конкретні заходи щодо вдосконалення технологічних процесів у галузі, виготовлення (придбання) сучасних технічних засобів та обладнання, необхідних для ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності — виробників продукції бджільництва.

2. Розширення кооперативно-інтеграційних відносин у галузі бджільництва, сферах переробки та реалізації бджільницької продукції. Даний напрямок передбачає створення різних кооперативно-інтеграційних структур, до складу яких можуть бути включені власники приватних пасік, фермерські господарства, сільськогосподарські та торгово-збутові організації, що переробляють підприємства.

3. Удосконалення породного складу бджолосімей та племінної роботи у бджільництві. Необхідно підвищити рівень наукового забезпечення селекційної роботи у галузі та функціонування бджолорозплідників.

In many countries of the world, among the factors of ensuring the effective functioning of the agricultural sector of the economy, the formation of the balance of food resources, an important place is given to the active use of the potential of beekeeping.

According to studies, the potential of the beekeeping industry in solving economic, ecological and social problems of the development of the agrarian sector in Ukraine is insufficiently used. The number of bee colonies is decreasing, the production of honey and other products is decreasing, the processes of technological and organizational improvement of the industry are being carried out slowly, adequate conditions for its scientific, personnel and institutional support are not being created.

Russia's military aggression against our country had a negative impact on the development of beekeeping, which led to a reduction in the number of bee colonies in farms of all categories by 10.5%, including subjects of entrepreneurial activity in the field of agrarian business — 13.6%, households of the population — 10.5%.

Studies show that solving the problems of beekeeping in Ukraine, more fully realizing the potential of its economic, ecological and social significance, transforming it into an effective branch of agriculture and an object of agrarian business requires the implementation of a complex of interrelated and interrelated measures of economic, organizational, technological, managerial and management.

The study makes it possible to determine the following main directions for a more complete use of the potential of the beekeeping industry in solving current economic, ecological and social problems of the development of the agricultural sector of Ukraine:

1. Development of the material and technical base of beekeeping on an innovative basis. The number of bee colonies should be increased, specific measures should be taken to improve technological processes in the industry, manufacture (purchase) modern technical means and equipment, necessary for the effective functioning of business entities — producers of beekeeping products.

2. Expansion of cooperative and integration relations in the field of beekeeping, spheres of processing and sale of beekeeping products. This direction involves the creation of various cooperative and integration structures, which may include owners of private apiaries, farms, agricultural and trade and marketing organizations that process enterprises.

3. Improvement of breeding composition of bee families and breeding work in beekeeping. It is necessary to increase the level of scientific support for selection work in the industry and the functioning of apiaries.

*Ключові слова: бджільництво, аграрний ринок, мед, кооперація, державна підтримка.
Key words: beekeeping, agricultural market, honey, cooperation, state support.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У багатьох країнах світу серед чинників забезпечення ефективного функціонування аграрного сектора економіки, формування балансу продовольчих ресурсів важливе місце приділяється активному використанню потенціалу бджільництва. В результаті відбуваються позитивні трансформації у виробничо-збутовій діяльності виробників продукції бджіль-

ництва, що сприяє розширенню асортименту та покращенню якості продуктів харчування, зростанню їх експортних поставок, а також створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості.

Нині Україна потенціал галузі бджільництва у вирішенні економічних, екологічних і соціальних проблем розвитку аграрного сектору використовується недостатньо. Скорочується

кількість бджолосімей, знижується виробництво меду та іншої продукції бджільництва, повільно здійснюються процеси технологічного та організаційного вдосконалення галузі, не створюються адекватні умови її наукового, кадрового та інституційного забезпечення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розвиток та функціонування галузі бджільництва та розвиток ринку її продукції на різних історичних етапах зробили В.В. Алпатов, А.А. Бойко, А.І. Боднарчук, С.І. Бугера, А.М. Бутлеров, К.І. Ємець, Д.Б. Жученко, Г.А. Кожевников, М.В. Кравченко, Н.М. Кулагін, Ю.В. Нестерводський, В.П. Поліщук, П.І. Прокопович, Ю.В. Суперсон, О.М. Христенко, С.А. Чехов, П.С. Щербина, О.М. Яценко та ін. Проте, швидкоплинні зміни вимагають оперативної оцінки стану вітчизняного бджільництва.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На основі узагальнення світового та вітчизняного досвіду розробити практичні рекомендації щодо розвитку бджільництва, як складової аграрного ринку України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Виробництво меду в Україні сконцентровано традиційно в господарствах населення. Так, за наближеними даними Державної служби статистики України в 2022 році в особистих селянських господарствах було вироблено 62503 т. меду, чи 99 % від загального обсягу. Необхідно зазначити, що виробництво меду в 2022 році суттєво не скоротилося. Так, в господарствах усіх категорій спостерігається скорочення виробництва меду в 2022 року проти 2021 року на 8 %, в тому числі в сільськогосподарських підприємствах — 15,9 %, господарств населення — на 7,9 %.

Військова агресія росії проти нашої держави негативно відобразилася на розвитку бджільництва, що спричинило до скорочення кількості бджолосімей в господарствах усіх категорій на 10,5%, в тому числі суб'єктах підприємницької діяльності в сфері аграрного бізнесу — 13,6 %, господарствах населення — 10,5 %.

Нині основну частку українського меду на експорт становить соняшниковий (70—80%), який є одним із найдешевших, оскільки швидко кристалізується. Щоправда, за кордоном його переважно використовують як сировину.

Український мед реалізують під іноземними брендами, що негативно впливає на іміджу вітчизняної продукції бджільництва [1]. Частка гречаного та ріпакового меду на експорт — до 10—20%. Решта — це різнотрав'я, дикороси та акацієвий мед. Останнього найменше вдається отримати пасічникам, хоча він найбільш затребуваний як в Україні, так і за кордоном.

У контексті народногосподарської актуальності пошуку виходу з ситуації, що склалася, є методологічно доцільним обґрунтувати пріоритетні напрямки розвитку бджільництва в країні, орієнтовані на повніше використання можливостей галузі в удосконаленні продовольчого забезпечення населення, формуванні сталого ринку бджільницької продукції та розширенні експорту.

У галузевій структурі сільського господарства бджільництво характеризується суттєвими характерними рисами. Специфіка цієї найдавнішої галузі проявляється у трьох основних аспектах її народногосподарської значимості — економічному, екологічному та соціальному [2].

Економічна роль бджільництва обумовлена значенням бджолиного меду у розширенні можливостей формування повноцінних за асортиментом та якістю продовольчих ресурсів країни. Харчова цінність меду як унікального природного продукту значною мірою сприяє забезпеченню збалансованого харчування людини за вмістом необхідних для організму елементів (різних вуглеводів, амінокислот, вітамінів, ферментів та ін.).

Потенційно значний економічний ефект бджільництва виявляється також у його суттєвому впливі на обсяги виробництва та якості сільськогосподарської продукції. Медоносні бджоли є основними запилювачами ентомофільних (перехресно запилюваних) польових, кормових, овочевих, плодкових, ягідних та ряду лісових культур, що є важливим фактором отримання високих урожаїв, покращення якісних характеристик насіння, забезпечення на цій базі позитивних показників аграрного виробництва в цілому [3]. Економічний потенціал бджільництва визначається також високим рівнем його експортної орієнтованості. Продукція галузі користується зростаючим попитом, на внутрішньому і зовнішньому ринках продовольства, що свідчить про можливість забезпечення необхідної конкурентної стійкості розвитку його виробництва.

Екологічний аспект народногосподарської значущості бджільництва проявляється насам-

перед у тому, що медоносні бджоли відіграють велику роль у забезпеченні життєстійкості природних та культурних фітоценозів, формуванні лісозахисних смуг, рослинного покриву на поверхні породних відвалів, рекультивації використаних кар'єрів. У свою чергу, створення адекватних умов функціонування та розвитку бджільництва передбачає заходи щодо освоєння екологізованих технологій обробітку сільськогосподарських культур, щодо дотримання принципів науково обґрунтованого природокористування.

Соціальний ефект бджільництва обумовлений більшою мірою його економічною та екологічною значимістю, а також лікувально-оздоровчими властивостями продукції, що має різнобічну фармакологічну активність. Продукти бджільництва належать до екологічно безпечних, що є для людини одночасно корисною їжею та ліками, позитивно впливають на здоров'я та якість життя людей. На основі використання профілактичних та цілющих властивостей бджолопродуктів сформувався новий напрямок медицини — апітерапія, що отримала успішний розвиток у Німеччині, Італії, Іспанії, Польщі, Швеції, США, Канаді та інших країнах [4].

Важливою складовою соціальної значущості галузі бджільництва є апітуризм (медовий туризм, бджолиний, медичний туризм), що є однією з організаційних форм агроекологічного туризму з елементами комплементарної та альтернативної медицини. Великий досвід організації апітуризму накопичено у Словенії, Австрії, Польщі, США, Ізраїлі. Є достатні передумови у розвиток цього виду туристичних послуг і в нашій країні.

Сукупність економічних, екологічних та соціальних складових потенціалу народногосподарської значущості бджільництва є основним чинником мотивації розвитку цієї галузі у багатьох державах світу.

За даними ФАО, кількість сімей медоносних бджіл у світі за 30 років зросла більш ніж на третину. У 2020 році у світі налічувалося 94 млн бджолосімей — на 36% більше, ніж у 1990 році. Найбільше бджолосімей у 2020 році було в Азії (43,5 млн).

Кількість бджолосімей найбільше зросла в Азії (+88%), але скоротилася в Європі (-13%).

У 1990 р. у Європі було 22,5 млн бджолосімей, у 2000 році 15,1 млн, а у 2020 р. 19,6 млн. При цьому у Східній та Західній Європі кількість бджолосімей за цей період скоротилася, а в Південній та Північній Європі — зросло.

У 2020 році у світі було вироблено близько 1,8 млн тонн меду. ТОП-3 виробниками меду були Китай (466 тис. тонн), Туреччина (104 тис. тонн) та Іран (80 тис. тонн).

Що стосується продуктивності бджільництва (збирання меду на одну сім'ю, кг/рік), то вона суттєво варіюється в різних країнах. Найбільший медозбір з кожної бджолиної родини був зафіксований у Канаді — 50 кг меду за сезон. У Європі найвища продуктивність бджолосімей відзначена у Фінляндії — 45 кг меду за сезон. В Австрії, Бельгії, Угорщині, Німеччині, Франції цей показник становив близько 25 кг, в інших країнах Європи — 10-15 кг.

Останнім часом все більш помітною світовою тенденцією стає зростаюча увага до удосконалення економічних, організаційно-управлінських та інституційних умов більш повного використання природно-ресурсного потенціалу бджільництва, перетворення його на розвинену галузь аграрної економіки, об'єкт ефективною підприємницької діяльності. Провідна роль у здійсненні цих процесів належить різним формам державного регулювання, що виражається у конкретних заходах фінансової підтримки суб'єктів господарювання, наукового, кадрового та правового забезпечення інтенсифікації бджільництва, формування виробничої та ринкової інфраструктури.

Як свідчать результати науковців в нашій країні не набула широкого поширення практика використання бджіл для запилення польових ентомофільних рослин [5]. Не ведеться цілеспрямована робота з удосконалення матеріально-технічної бази галузі бджільництва, формування кооперативно-інтеграційних відносин у галузі на ринкових засадах, системних зв'язків суб'єктів бджільництва з переробними, торговими та лікувально-оздоровчими суб'єктами господарювання. Недостатньо використовуються можливості бджільництва для розвитку агроекологічного туризму, створення додаткових робочих місць у сільській місцевості.

Дослідження показують, що вирішення проблем бджільництва в Україні, більш повної реалізації потенціалу його економіко-екологічної та соціальної значущості, перетворення на ефективну галузь сільського господарства та об'єкт аграрного бізнесу передбачає здійснення комплексу взаємопов'язаних та взаємозумовлених заходів економічного, організаційно-технологічного, управлінського характеру [6]. У цьому контексті є можливим виділити як основні та актуальні п'ять напрямів підвищення ефективності функціонування бджільництва:

1. Розвиток матеріально-технічної бази бджільництва інноваційної основи. Необхідно організувати виробництво вуликів, техніки та інвентарю з урахуванням перспективної потреби. Специфіку технічного забезпечення технологічних процесів у бджільництві слід визначати в залежності від виробничої спеціалізації, функцій та розмірів бджільницьких господарств, можливостей їх розвитку, досягнень науки та техніки, світового досвіду.

Здійснення конкретних заходів щодо збільшення кількості бджолосімей, насамперед в господарствах корпоративного сектору аграрної економіки країни, а також за рахунок створення нових спеціалізованих бджільничих підприємств, розвитку їх матеріально-технічної бази, забезпечить нарощування обсягів виробництва меду та іншої бджолопродукції відповідно до внутрішнього та зовнішнього ринкового попиту, потребами експорту, що дозволить підняти рівень продуктивності праці в галузі, суттєво покращити економічні та якісні показники їх діяльності.

2. Розвиток кооперативно-інтеграційних відносин у галузі бджільництва, сферах переробки та реалізації продукції. На етапі динаміка кооперативно-інтеграційних зв'язків є, як зазначалося вище, однією з основних тенденцій світового бджільництва. Деякі його аспекти тією чи іншою мірою виявляються і в вітчизняній галузі. Разом з тим, як показує аналіз, кооперативно-інтеграційні процеси у бджільництві доцільно активізувати та вдосконалити, підняти рівень їхньої економічної обґрунтованості та ефективності. На основі дослідження цієї проблеми вважаємо за можливе зробити висновок, що кооперативно-інтеграційні зв'язки в бджільництві України з позиції економіко-екологічного та соціального ефектів переважно розвивати за такими пріоритетними напрямками, відповідними певним рівням зростання та конкретним особливостям соціально-економічних умов, у тому числі ринкової кон'юнктури:

— створення кооперативів бджолярів, які володіють бджолиними пасіками на правах приватної власності, як структурний елемент особистих селянських господарств громадян;

— формування сільськогосподарських підприємств, що займаються виробництвом товарної продукції бджільництва, а також спеціалізуються на інших видах діяльності в даній галузі (запилення, розведення, апітерапія, апітуризм);

— утворення кооперативно-інтеграційних структур на основі залучення суб'єктів підприє-

мицької діяльності в сфері аграрного бізнесу, які займаються великотоварним бджільництвом у сферах виробництва продукції або надання специфічних послуг;

— організація кооперативно-інтеграційних формувань (асоціацій) бджолярів на регіональному (обласному) та загальнодержавному рівнях;

— здійснення організаційно-управлінських, економічних та правових заходів щодо підвищення активності функціонування та організуючої ролі у розвитку галузі самоврядних організацій.

3. Удосконалення породного складу бджолосімей та племінної роботи у бджільництві. Продуктивність бджолиних сімей значною мірою залежить від породи бджіл. Породність, своєю чергою, багато чому визначається рівнем племінної роботи. В Україні найбільш відомі дві породи бджіл — карпатка та українська степова.

Основну роль розведенні племінного генофонду повинні відігравати державні племінні підприємства, а не індивідуальні бджолярі, сільськогосподарські підприємства, які називають себе бджолорозплідниками, але які не мають відповідних сертифікатів і реєстрації [7]. Проте ступінь їхньої участі у виробництві та продажу племінних бджоломаток залишається значним.

У ситуації, яку неможливо визнати задовільною, необхідно передусім підвищити рівень наукового забезпечення селекційної роботи у бджільництві. На наш погляд, було б правильним розвивати дослідження в даному напрямку в установах НААН України, зокрема Інституті бджільництва оскільки в них є кваліфіковані наукові кадри та можливості для цілеспрямованої селекційної роботи щодо створення вітчизняної породи бджіл з урахуванням особливостей кліматичних, медоносних та виробничо-ринкових умов країни. Необхідно також удосконалити організаційну роботу наявних бджолорозплідників, визначити їхню науково-виробничу спеціалізацію, зміцнити матеріально-технічну та кадрову базу.

4. Розвиток адаптивної спеціалізації суб'єктів господарювання у бджільництві. Головна мета цього напрямку полягає в розширенні мережі бджільницьких підприємств, що спеціалізуються не лише на отриманні меду та супутньої продукції, а й на виконанні запилювальних робіт у широких масштабах за договорами із господарствами усіх категорій. Не менш важливим є розвиток активної підприємницької діяльності у сфері племінного бджільництва.

ва (продаж бджолосімей, бджолопакетів та ін.), а також з метою використання лікувально-оздоровчих (апітерапія, фармація та ін.) та агротуристичних (апітуризм) можливостей бджільницької галузі.

Поряд із поглибленням спеціалізації важливим фактором підвищення результативності бджільництва в країні є диверсифікація структури виробництва у бджільницьких підприємствах. Спеціалізуючись на одержанні меду, вони можуть мати додатковий економічний ефект за рахунок отримання та реалізації супутніх продуктів (прополіс, перга та ін.), вирощування насіння медоносних рослин (фацелію, буркун та ін.), а також овочевих, лікарських, пряно-ароматичних, нетрадиційних плодових та ягідних культур [8]. Виробнича структура великих бджолопасік може вигідно доповнюватися птахівництвом (індики, перепілки та ін.), кролівництвом, козівництвом.

5. Удосконалення державного регулювання розвитку бджільництва. Державне регулювання та підтримка, як свідчить світовий досвід, є в країні необхідною умовою відродження та прогресу бджільництва, що має вагомий потенціал виробництва та збалансування продовольчих ресурсів, імпортозаміщення та експорту, забезпечення економічної, екологічної та соціальної ефективності функціонування аграрного сектору України. Державне регулювання виробничої, підприємницької діяльності та ринкових відносин у бджільництві доцільно, на нашу думку, здійснювати в першу чергу за такими актуальними напрямками:

— організація, у тому числі на основі централізованого фінансування, виробництва необхідних технічних засобів для ведення бджільництва, переробки та реалізації бджільницької продукції;

— сприяння утворенню кооперативно-інтеграційних структур у галузі, надання їм необхідної організаційної підтримки;

— створення адекватних відродження та розвитку бджільництва економічних умов (оподаткування, кредитування та інших.), включаючи організаційно-економічне стимулювання підприємницької діяльності у галузі за можливими напрямками її раціональної спеціалізації та виробничої диверсифікації;

— формування заохочувальної системи щодо розширення експорту продукції бджільництва;

— розвиток інфраструктури ринку продукції бджільництва; створення торговельно-логістичних систем;

— прийняття законодавчих та нормативних правових актів, необхідних для розвитку виробництва, покращення якості та конкурентоспроможності продукції бджільництва;

— удосконалення наукового, інформаційно-консультативного та кадрового забезпечення галузі, формування та фінансування програм наукових досліджень, включення дисциплін бджільницької тематики до навчальних планів аграрних вузів та коледжів, відкриття спеціальностей з бджільництва в одній із установ вищої освіти та в деяких коледжах аграрного профілю.

ВИСНОВКИ

Дослідження дозволяє визначити такі основні напрями більш повного використання потенціалу галузі бджільництва у вирішенні актуальних економічних, екологічних та соціальних проблем розвитку аграрного сектору України:

1. Розвиток матеріально-технічної бази бджільництва інноваційної основи. Слід збільшити кількість бджолосімей, здійснити конкретні заходи щодо вдосконалення технологічних процесів у галузі, виготовлення (придбання) сучасних технічних засобів та обладнання, необхідних для ефективного функціонування бджільницьких організацій.

2. Розширення кооперативно-інтеграційних відносин у галузі бджільництва, сферах переробки та реалізації бджільницької продукції. Даний напрямок передбачає створення різних кооперативно-інтеграційних структур, до складу яких можуть бути включені власники приватних бджолосік, фермерські господарства, сільськогосподарські та торгово-збутові організації, що переробляють підприємства.

3. Удосконалення породного складу бджолосімей та племінної роботи у бджільництві. Необхідно підвищити рівень наукового забезпечення селекційної роботи у галузі та функціонування бджолорозплідників.

4. Впровадження адаптивної спеціалізації суб'єктів господарювання, розширення мережі бджільницьких організацій, що спеціалізуються не тільки на виробництві меду, а й на виконанні запилювальних робіт. Поряд із поглибленням спеціалізації важливим фактором підвищення ефективності підприємницької діяльності в галузі є диверсифікація структури виробництва та ринку.

5. Удосконалення державного регулювання розвитку бджільництва у країні, надання державної підтримки пасічникам. Особливу увагу необхідно приділити підвищенню рівня науко-

вого, інформаційно-консультативного та кадрового забезпечення галузі. У цьому плані є доцільним прийняття державної програми розвитку бджільництва в країні з визначенням конкретних виконавців намічених заходів та джерел фінансування.

Практична реалізація викладених напрямів сприятиме розвитку бджільництва в Україні, підвищенню потенціалу економічної, екологічної та соціальної значимості цієї галузі.

Література:

1. Пузанова Т. М. Український ринок меду: стан та перспективи. Прикладна статистика: проблеми теорії та практики. 2013. Вип. 13. С. 94—101.

2. Луців Н., Жолинська Г., Сенік А. Ринок меду натурального. Товари і ринки. 2020. № 4. С. 43—56.

3. Овдієнко А. М., Овдієнко К. Т., Корбич Н. М. Бджільництво України: виробництво та експорт. Таврійський науковий вісник. Сільськогосподарські науки. 2020. Вип. 116 (2). С. 123—129.

4. Береговий В. К. Бджільництво, як одне із напрямів вирішення продовольчої безпеки України. Агросвіт. 2012. № 10. С. 29—33.

5. Данкевич В., Данкевич Є., Пивовар П. Формування кон'юнктури світового ринку меду: сучасний стан і перспективи для українських експортерів. Agricultural and resource economics: international scientific e-journal. 2018. Vol. 4, № 2. С. 37—54.

6. Чміль А. С. Динаміка виробництва та експорту меду в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 28 (2). С. 131—134.

7. Дудар Т. Розвиток бджільництва в Україні. Досягнуті успіхи, необхідність маркетингової кооперації в галузі, стратегія медового бізнесу. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2020. № 2. С. 36—49.

8. Вініченко С. А. Умови функціонування і розвитку підприємств на ринку продукції бджільництва. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. Т.2. № 5. С. 95—102.

References:

1. Puzanova, T.M. (2013), "Ukrainian honey market: state and prospects. Applied statistics: problems of theory and practice", *Prykladna statystyka: problemy teorii ta praktyku*, vol. 13, pp. 94—101.

2. Lutsiv, N. Zholyns'ka, H. and Senyk, L. (2020), "Natural honey market", *Tovary i rynky*, vol. 4, pp. 43—56.

3. Ovdienko, A.M. Ovdienko, K.T. and Korbych, N.M. (2020), "Beekeeping of Ukraine: production and export", *Tavrijs'kyj naukovyj visnyk. Sil's'kohospodars'ki nauky*, vol. 116 (2), pp. 123—129.

4. Berehovyy, V.K. (2012), "Beekeeping, as one of the directions for solving food security of Ukraine", *Ahrosvit*, vol. 10, pp. 29—33.

5. Dankevych, V. and Dankevych, Ye., Pyvovar P. (2018), "Forming conjuncture in the world honey market: current state and prospects for ukrainian exporters", *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*, vol. 4, no. 2, pp. 37—54.

6. Chmil', A.S (2019), "Dynamics of production and export of honey in Ukraine", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu Seriya: Mizhнародni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 28, no. 2, pp. 131—134.

7. Dudar, T. (2020), "Development of beekeeping in Ukraine; successes achieved, the need for marketing cooperation in the industry, the strategy of the honey business", *Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, vol. 2, pp. 36—49.

8. Vinichenko, S.A. (2021), "Conditions of functioning and development of enterprises in the market of beekeeping products", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, vol. 2, no. 5, pp. 95—102.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2023 р.

<https://nauka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663